

сприятливішими є зовнішні умови для інноваційної діяльності і для закріплення працівників на підприємстві. Умови ж існування оптимальності розподілу засобів на розвиток і на споживання тим ширше, чим більше інноваційно активним є підприємство. З табл. 1 також слідує, що оптимальне значення частки засобів, призначених для інноваційної діяльності тим більше, чим більше пасивним до інновацій характеризується у минулому підприємство. Ці висновки свідчать про адекватність розроблених в монографії моделей ефективності інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Правільєв О.В. Проблеми зайнятості населення та основні напрямки їх вирішення / О.В. Правільєв // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. – К. : Наук.-дослід. екон. інститут. – 2004. – Вип. 7. – С. 56-60.
2. . Перегудова Т.В. Чинники мотивації та стимулювання безробітних до економічної активності / Т.В. Перегудова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2004. – №1 (71), ч. 2. – С. 135-139.

Keywords: Factors, labor force, instrument of labor, investments, result, labor force activity, efficiency, development.

Ключові слова: фактори, трудові ресурси, засоби праці, вкладення, інвестиції, результат, активність трудових ресурсів, ефективність, розвиток.

Ключевые слова. факторы, трудовые ресурсы, средства труда, вложения, инвестиции, результат, активность трудовых ресурсов, эффективность, развитие.

УДК 325.477

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЕФІНІЦІЙ «СТРАХОВИЙ РИНОК» ТА «СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Білоус С. І., викладач, Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, м. Черкаси

Білоус С. І. Класифікаційні характеристики дефініцій «страховий ринок» та «страхова діяльність».

У роботі визначені дефініції «страховий ринок», «страхова діяльність» та «пайове страхування життя», охарактеризовано процес страхування та страхова справа в цілому, також виділені їх класифікаційні ознаки як раціональної системи формування страхових резервів. Класифікація у страхуванні має дуже важливе, як теоретичне, так і прикладне значення. Класифікація у страхуванні має принципове значення для формування страхових резервів та адекватної статистики, формування структури ринку, здійснення нагляду за діяльністю страхових організацій. Для конкретизації страхових інтересів страхувальників об'єкти поділяються на галузі, підгалузі, види і страхові події. Автором запропоновано виділяти наступні групи: I група - перестраховання, процес забезпечує фінансовий захист страховика від фінансових втрат, які він поніс би якби йому довелося робити страхові виплати за договорами страхування, не маючи перестрахового покриття; II група - діяльність страхових посередників - агентів та брокерів, що здійснюють посередницькі послуги, що підлягає ліцензуванню і державному контролю в умовах подальшого розвитку страхового ринку України і посилення вимог особливо до страховиків, що займаються страхуванням життя; III група - діяльність з надання афілійованих послуг (додаткові послуги в страховій та перестраховій діяльності: послуги актуаріїв, аварійних комісарів, служб оцінки збитку і т.д.), а також послуг Асистанс-служб (необхідні послуги страхувальникам, що знаходяться в скрутному становищі в дорозі, за межами місця проживання, реєстрації).

Белоус С. И. Классификационные характеристики дефиниций «страховой рынок» и «страховая деятельность».

В работе определены дефиниции «страховой рынок», «страховая деятельность» и «паевое страхование жизни», охарактеризован процесс страхования и страховое дело в целом, также выделены их классификационные признаки как рациональной системы формирования страховых резервов. Классификация в страховании имеет очень важное, как теоретическое, так и прикладное значение. Классификация в страховании имеет принципиальное значение для формирования страховых резервов и адекватной статистики, формирования структуры рынка, осуществления надзора за деятельностью страховых организаций. Для конкретизации страховых интересов страхователей объекты разделяются на отрасли, подотрасли, виды и страховые события. Автором предложено выделять следующие группы: I группа - перестрахование, процесс обеспечивает финансовую защиту страховщика от финансовых потерь, которые он понес бы если бы ему пришлось делать страховые выплаты по договорам страхования, не имея перестрахового покрытия; II группа - деятельность страховых посредников - агентов и брокеров, которые осуществляют посреднические услуги, это подлежит лицензированию и государственному контролю в условиях дальнейшего развития страхового рынка

України и усиления требований особенно к страховщикам, которые занимаются страхованием жизни; III группа - деятельность из предоставления аффилированных услуг (дополнительные услуги в страховой и перестраховой деятельности: услуги актуариев, аварийных комиссаров, служб оценки убытка и так далее), а также услуг Асистанс-служб (необходимые услуги страхователям, которые находятся в трудном положении в дороге, за пределами местожительства, регистрации).

Bilous S. Classifying characteristics definitions «insurance market» and «insurance activities».

In work definitions "insurance market", "insurance activity" and "share life insurance" are determined, process of insurance and insurance case as a whole is characterized, their classification signs are also selected as a rational system of forming of insurance backlogs. Classification in insurance has very important, both theoretical, and applied value. Classification in insurance has basic value for formation of insurance reserves and adequate statistics, and formation of structure of the market, implementation of supervision of activity of insurance companies. For a specification of insurance interests of insurers objects are shared into branches, subsectors, types and insurance events. According to the author it was offered to allocate with the following groups: The I group - reinsurance, process provides financial protection of the insurer against financial losses which it suffered if it had to do insurance payments under insurance contracts, without having a reinsurance covering; The II group - activity of insurance intermediaries - agents and brokers who carry out intermediary services, it is subject to licensing and the state control in the conditions of further development of the insurance market of Ukraine and strengthening of requirements especially to insurers who are engaged in life insurance; The III group - activity from providing affiliated services (additional services in insurance and reinsurance activity: services of actuaries, average commissioners, services of an assessment of a loss and so on), and also services of Asistans-services (necessary services to insurers who are in a difficult situation on the way, outside a residence, registration).

Постановка проблеми. Страхування являє собою відносини по захисту інтересів фізичних і юридичних осіб України, суб'єктів держави і муніципальних утворень при настанні певних страхових випадків за рахунок грошових фондів, що формуються страховиками з сплачених страхових премій (страхових внесків), а також за рахунок інших коштів страхувальників. Ринок являє собою систему економічних відносин, що виникають у процесі купівлі-продажу товарів, послуг, в рамках якого формується попит, пропозиція і ціна на них. З урахуванням цього страховий ринок можна розглядати як систему специфічних економічних відносин, що виникають з приводу купівлі-продажу особливого товару - «страхове покриття», необхідність якого безпосередньо відчувається у процесі задоволення громадських потреб у страховому захисті, який забезпечує добробут населення регіонів в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування страхового ринку досліджували вчені, такі як Базилевич В.Д. – розглядав нову парадигму страхування в умовах глобалізації; Гутко Л.М. звернув увагу на стан, проблеми розвитку та шляхи вирішення страхового ринку України і Захарченко В.С., який досліджував стан, проблеми, перспективи страхового ринку в Україні та ін.

Виділення невирішених проблем. Однак треба зазначити, що при визначенні поняття страховий ринок в економічній літературі автори недостатньо уваги приділили процесу формування і функціонування даного ринку, котрому належить виняткова роль у створенні, мобілізації та використанні страхових фондів.

Цілі статті. Метою даної роботи є визначення дефініцій «страховий ринок», «страхова діяльність» та «пайове страхування життя», характеристика страхування й страхової справи в цілому, та виділення класифікаційних ознак процесу страхування.

Виклад основного матеріалу. Поняття «страховий ринок» і «страхове господарство» є різними. Деякі автори дотримуються точки зору, що світовий ринок як сфера товарного обміну являє собою попит і пропозицію на товари, послуги і капітал в масштабі світового господарства. На цій основі можливе вживання терміну «страхове господарство», як сукупності суспільних відносин у галузі страхування, пов'язаних з виробництвом, розподілом, продажем і споживанням страхових послуг. Зарубіжні автори вживають у такому випадку поняття «світова страхова економіка».

В контексті дослідження, страховий ринок - це система економічних відносин, пов'язаних з виробництвом, розподілом, продажем і споживанням страхових послуг, обумовлених попитом на страхові послуги і представлених пропозицією страховиків на ринку. Пропозиція страхових послуг забезпечується наявністю страхових організацій, професійних і фінансово стійких, здатних задовольнити потреби у страхуванні. А, страхова діяльність (страхова справа) - сфера діяльності страховиків зі страхування, перестраховання, взаємному страхуванню, а також страхових брокерів, страхових актуаріїв по наданню послуг, пов'язаних зі страхуванням, з перестрахованням.

Страхування як система економічних відносин охоплює різні об'єкти і суб'єкти страхової відповідальності, форми організації діяльності в силу певних юридичних норм і законів. Щоб упорядкувати різноманітність економічних відносин і створити єдину і взаємозв'язану систему, необхідна класифікація страхування. У більш широкому і конкретному значенні класифікація страхування являє собою форму вираження відмінностей в страховиках, сферах їхньої діяльності, об'єктах страхування, категоріях страхувальників, обсязі страхової відповідальності і формою проведення страхування. Класифікація у страхуванні має дуже важливе, як теоретичне, так і прикладне значення.

Класифікація у страхуванні має принципове значення для формування страхових резервів та адекватної статистики, формування структури ринку, здійснення нагляду за діяльністю страхових організацій. Однак поділ страхування на зазначені об'єкти ще не дозволяє виявити конкретні страхові інтереси страхувальників,

заради яких воно проводиться. Для конкретизації цих інтересів об'єкти поділяються на галузі, підгалузі, види і страхові події.

Залежно від сукупності обставин, з якими страхувальник пов'язує захист майнового інтересу, варто виділити галузеву і негалузеву класифікацію:

1) галузева класифікація - виділення галузей, підгалузей і видів страхування можна віднести до першого рівня класифікації.

Під галузю страхування при цьому розуміється відокремлена сфера страхування майнових інтересів, пов'язаних з наслідками страхових випадків для однорідних об'єктів страхування, яка управляється особливими принципами та методами страхового захисту і формування страхових резервів. Галузю страхування в Україні виділяють особисте страхування, майнове страхування та страхування відповідальності [6, с.73].

Підгалузь страхування (вид страхової діяльності) - це сукупність видів страхування, близьких за змістом і походженням майнових інтересів від характерних для них страхових ризиків (небезпек), що визначаються для них умовами і видами страхового захисту та формуванням страхових резервів.

Згідно з чинним законодавством виділяють три галузі страхування, що ліцензуються в рамках особистого та майнового страхування. Необхідно виділити підгалузі страхування у вказаних галузях. Зокрема, до галузі страхування іншого, ніж страхування життя, слід було б віднести страхування майна та страхування відповідальності.

Відсутність поняття «пайового страхування життя» в українському законодавстві тягне невизначеність у кваліфікації даного продукту. Тому, нами визначено: пайове страхування життя - це особисте страхування, яке забезпечує захист майнового інтересу, пов'язаного з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням застрахованого, а також забезпечує інвестиційний дохід, за рахунок вкладення страхових внесків до пайових інвестиційних фондів на термін дії договору страхування за рішенням страхувальника.

Пайове страхування життя є новим поняттям в класифікаційних групах страхування в Україні. Ми вважаємо за доцільне виділити новий підвид страхування життя з наступних причин:

1. Пайове страхування життя - новий підвид страхування, що відповідає сучасним потребам українського споживача страхових послуг;

2. Пайове страхування життя - підвид страхування, необхідний для подальшого розвитку страхування життя, що є стратегічно важливим напрямком розвитку страхового ринку України в цілому;

3. Пайове страхування життя - підвид страхування, що забезпечує одне з джерел довгострокових внутрішніх національних інвестицій України;

4. Пайове страхування життя - необхідний підвид страхування для страховиків, що реалізують послуги в умовах глобалізації економіки і освоєння зарубіжних ринків страхових послуг;

5. Введення нового підвиду страхування, що відповідає сучасним потребам страхового ринку, тягне за собою подальше вдосконалення механізмів страхування в Україні і, отже, фінансові гарантії для подальшого розвитку економіки країни.

За формою організації страхування А.А Гвозденко виділяє:

- державне страхування, що представляє собою організаційну форму, де в якості страховика виступає держава в особі спеціально уповноважених на це страхових організацій. В коло інтересів держави входить його монополія на проведення будь-яких або окремих видів страхування [6, с.81]; - акціонерне страхування - недержавна організаційна форма, де в якості страховика виступає приватний капітал у вигляді акціонерного товариства, статутний фонд якого формується з акцій (облігацій) та інших цінних паперів, що належать юридичним і фізичним особам, що дозволяє при порівняно обмежених засобах швидко розгорнути ефективну роботу страхових компаній;

- взаємне страхування - недержавна організаційна форма, яка виражає домовленість між групою фізичних, юридичних осіб про відшкодування один одному майбутніх можливих збитків у певних частках згідно з прийнятими умовами;

- кооперативне страхування - недержавна організаційна форма, яка полягає в проведенні страхових операцій кооперативами;

- медичне страхування - особлива організаційна форма страхової діяльності, що є формою соціального захисту інтересів населення в охороні здоров'я.

Проте, Л.Н. Клоченко зазначає, що кваліфікаційними критеріями в страхуванні може виступати: кількість осіб в договорі страхування, тобто можна виділити індивідуальне та колективне страхування [1, с.55].

В.В. Шахов поклав в основу своєї класифікації два критерії: відмінність в об'єктах страхування і відмінність в обсязі страхової відповідальності (рис. 1). Страхування неоднорідних явищ в свою чергу може бути поділене на змішане страхування та комбіноване страхування. Л.І. Рейтман розуміє під класифікацією ієрархічно підпорядковану систему взаємозалежних ланок, що дозволяє створити картину єдиного цілого з виділенням його сукупних частин [8, с.21]. В основу класифікації страхування Л.І. Рейтмана покладені два критерії: відмінність в об'єктах страхування і в обсязі страхової відповідальності, таким чином, застосовуються дві класифікації: по об'єктах з страхування і по роду безпеки.

Рис. 1. Кваліфікаційні критерії в страхуванні за Л.Н. Клоченко та В.В. Шаховим

Перша класифікація є загальною, а друга охоплює тільки майнове страхування. Л.І. Рейтман дає наступне визначення загальної класифікації по об'єктах страхування – це ієрархічна система розподілу страхування по галузям, підгалузям і видам, що є ланками класифікації. Страхування має дві форми: обов'язкову і добровільну. В основі розподілу страхування на галузі, лежать відмінності в об'єктах страхування, тому всю сукупність страхових відносин Л.І. Рейтман ділить на чотири галузі: майнове, страхування рівня життя, страхування відповідальності і страхування підприємницьких ризиків.

Класифікація майнового страхування по роду небезпеки передбачає виділення чотирьох ланок, що знаходяться в ієрархічних зв'язках [4, с.39-40]:

- Страхування від вогню та інших стихійних лих таких об'єктів, як будівлі, споруди, обладнання, продукція і т.д.;
- Страхування сільськогосподарських культур від посухи та інших стихійних лих;
- Страхування від аварій, викрадення й інших небезпек засобів транспорту.

У своїй роботі М.В Жарова зазначає, що першим вихідним принципом класифікації страхування є його поділ на дві сфери: некомерційне та комерційне страхування [8, с.27].

Світова практика страхування користується більш розгорнутими класифікаціями. Так, структурно в них виділяють галузі страхування, підгалузі в рамках кожної окремої галузі страхування, види страхування всередині підгалузей і варіанти страхового покриття, орієнтовані на різні сегменти споживачів страхових послуг (у практиці страхування також іменовані «страхові продукти»), запропоновані в рамках виду страхування.

Досить дискусійним в міжнародній страхової теорії та практиці є питання про класифікацію страхування і віднесення операцій по страхуванню до «послуг» або «товарів».

Ф. Котлер називає товаром все, що може бути запропоновано до споживання на вільному ринку і призначене для задоволення певних потреб. Тому, страховий продукт - це набір основних і допоміжних послуг, що надаються страхувальнику при укладенні договору страхування.

В окремих публікаціях змішані поняття і твердження про те, що «страховий продукт відноситься до найбільш складної для продажу категорії товару - фінансової послуги». Як й інші послуги, страховий продукт нематеріальний, і його якості багато в чому лише сума суб'єктивних оцінок споживачів. Надання послуги може бути пов'язане або не пов'язане з яким-небудь товаром в його матеріальному вигляді [2, с.16]. Нами не вноситься жодних змін і доповнень в галузі страхування майна та відповідальності, проте, ми виділяємо наступні групи:

I група - перестраховання, процес забезпечує фінансовий захист страховика від фінансових втрат, які він поніс би якби йому довелося робити страхові виплати за договорами страхування, не маючи перестрахового покриття. Законодавство встановлює, що проведення операцій з перестраховання потребує отримання ліцензії та значного забезпечення коштами фінансової стійкості та платоспроможності;

II група - діяльність страхових посередників - агентів та брокерів, що здійснюють посередницькі послуги, що підлягає ліцензуванню і державному контролю в умовах подальшого розвитку страхового ринку України і посилення вимог особливо до страховиків, що займаються страхуванням життя;

III група - діяльність з надання афілійованих послуг (додаткові послуги в страховій та перестраховій діяльності: послуги актуаріїв, аварійних комісарів, служб оцінки збитку і т.д.), а також послуг Асистанс-служб (необхідні послуги страхувальникам, що знаходяться в скрутному становищі в дорозі, за межами місця проживання, реєстрації). Послуги Асистанс-служб (служби Допомоги та консультування) особливо необхідні при забезпеченні страхового захисту за кордоном [6, с.120].

Класифікація, запропонована нами, дозволяє:

1. Розглянути всі страхові процеси в цілому: від прямого страхування до послуг служби Допомоги і консультування;

2. Розглянути та проаналізувати новий підвид страхування життя - пайове страхування життя, - відповідає потребам ринку і є стратегічно важливим напрямком розвитку страхового ринку України в цілому;

3. Розглянути процеси перестраховання як невід'ємної частини процесу страхування України, що забезпечують першочергові захисні функції фінансової системи країни;

4. Проаналізувати роботу посередників на ринку страхових послуг і виробити основні критерії та вимоги до їх діяльності; встановити заходи відповідальності посередників за порушення на ринку страхування України і на ринку зарубіжних країн та подальшого співробітництва в галузі страхування на міжнародному ринку;

5. Визначити коло афілійованих послуг до страхової діяльності, встановити загальні вимоги, критерії їх діяльності, умови ліцензування та атестації цих послуг;

6. Визначити значення і необхідність служб Допомоги та консультування у страхових питаннях в умовах сучасного розвитку ринку страхових послуг України та подальшого співробітництва в галузі страхування на міжнародному ринку [7, с.18-19].

В цілому, класифікація страхової діяльності проведена нами, дозволяє розглядати страхові процеси як єдину систему.

Висновки та пропозиції. Тому, під класифікацією ми розуміємо ієрархічно підпорядковану систему однорідних предметів, об'єктів, явищ, об'єднаних в розряди (ланки) по одному або декільком загальним для них ознакам (форма, цілі, зміст, властивості і т.д.). Таким чином, створена нами класифікаційна система, дозволила більш об'єктивно визначити сутність дефініцій «страховий ринок» та «страхова діяльність» в рамках яких виділяють класифікаційні підсистеми, а в них і такі ланки, які мають як подібні, супідрядні, взаємопов'язані риси з попередньою ланкою, так й ті властивості, які дозволяють їх відокремити і виділити в самостійну підсистему.

Список використаних джерел:

1. Гвозденко А.А. Страхування: учеб. – М.: Изд-во «Проспект», 2004. – 214 с.
2. Жарова М.В. Страховий ринок і основні проблеми його становлення в Росії: Автореф. дис. канд. екон. наук. – Н. Новгород, 2000. – 258 с.
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» від 4 жовтня 2001 р. // Урядовий кур'єр.
4. Страхова справа: Підручник. / Під. Ред. Л.І. Рейтмана. – М.: Банківський і біржовий науково-консультаційний центр, 1992. – 547 с.
5. Страхування від А до Я. /Під редакцією Л.І. Корчевской, К.Е. Турбіною. – М.: Инфра-М, 1996. – 654 с.
6. Теорія і практика страхування: Навчальний посібник. – М.: Анкіл, 2003. – 324 с.
7. Турбіна К.Є. Тенденції розвитку світового ринку страхування. /К.Є. Турбіна. – М.: АНКІЛ, 2000. – 452 с.
8. Шахов В.В. Введення в страхування: Навчальний посібник. / В.В. Шахов. – 2-е изд., перераб. і доп. – М.: Фінанси і статистика, 1992. – 365 с.

Ключові слова: страховий ринок, страхова діяльність, пайове страхування життя, класифікація в страхуванні.

Ключевые слова: страховой рынок, страховая деятельность, паевое страхование жизни, классификация в страховании.

Keywords: insurance market, insurance activity, ration life-insurance, classification in insurance.